

Somai Miklós

Az agrárfejlődés mérőszámai: abszolút és relatív fejlődés

Indices of agricultural development: absolute and relative development

somai.miklos@krtk.mta.hu

MTA KRTK Világgazdasági Intézet, tudományos főmunkatárs

Az Európai Unió ún. keleti bővüléseinek első hullámai (2004, 2007) óta már 8-11 év telt el. Ez az idő még akkor is elegendőnek tűnik az első összehasonlító elemzések megtételére, ha tény, hogy a második hullámban csatlakozott országok (Románia és Bulgária) esetében még tart a “*phasing-in*” fázis, és az agrárintegráció még nem tekinthető befejezettnek. Jelen tanulmányban az agrárszektorban megfigyelhető változások sebessége kerül a vizsgálódás előterébe, mind abszolút, mind pedig relatív értelemben. Ez utóbbi azt jelenti, hogy figyelembe kell venni az egyes országok mezőgazdaságának kezdeti, az integrációs folyamat előtti fejlettségét, vagyis azt, hogy nemzetközi összehasonlításban sikerült-e kihasználniuk a lehetőségeiket, sikerült-e befutniuk a relatív fejlettségüknek megfelelő fejlődési pályát.

Rövid irodalmi áttekintés

Az irodalom, mely az EU keleti bővülésének az agrárteljesítményekre való hatása mérésével foglalkozik, egyidős az érintett országok integrációs szándékával. A bővülés előtti időszakból kiemelkednek azon írások, amelyek a brüsszeli Bizottság különböző főosztályai számára készültek. Az ún. Nallet-Van Stolk Jelentés (1994)ⁱ leszámolt a leendő tagországok termelési potenciáljára vonatkozó előítéletekkel, és hitet tett amellett, hogy az agrárfejlődés nem választható el a gazdaság és az általános jólét növekedésétől. Mások – mint Tangermann és Josling (1994), Tarditi (1994), Buckwell és társai (1994) vagy Mahé (1995)ⁱⁱ – a bővülésből adódó problémákra helyezték a hangsúlyt. Többükénél megjelent az a gondolat, hogy a közvetlen támogatásokat nem szabadna kiterjeszteni az új tagországokra, de legalábbis még a bővülés előtt vissza kellene vinni nemzeti szintre. A Bizottságnak az agrár bővülés fő vonalait meghatározó dokumentumához (Issues Paper) való végső hozzájárulásként volt értékelhető Alain Pouliquen (2001)ⁱⁱⁱ értekezése, melyben a szerző a kelet-európai gazdálkodóknak az állattenyésztés terén várható nehézségeire hívta föl a figyelmet.

A 2004 utáni irodalomból három nagyobb munkát szeretnék kiemelni. Bojniec és Fertő (2008)^{iv} az agrárkereskedelem terén mutatkozó versenyképességi előnyök és hátrányok elemzésekor azt találták, hogy az új tagországok – különösen a magas hozzáadott értékű termékek forgalmában – jelentős felzárkózási kihívással néznek szembe a régi tagországok vonatkozásában. Möllers és társai (2011)^v az EU-bővülés tanulságai közül elsősorban az agrárszerkezeti és vidéki megélhetéssel kapcsolatos változásokkal foglalkoztak, és javaslatokat tettek az új tagországok sajátosságainak (a lemaradó, elszegényedő vidéknek, a megélhetést csak korlátozottan lehetővé tévő birtokok nagy arányának) megfelelő agrárpolitika felé történő elmozdulásra. Végül, Csáki és Jámbor (2013)^{vi} arra a következtetésre jutottak, hogy bár a csatlakozásnak egészében pozitív hatása volt az új tagországok agrárszektorára, az egyes tagországokban – a kiindulási feltételekben, valamint a csatlakozást megelőző illetve követő időszak agrárpolitikájában fellelhető különbségek okán – igen eltérő volt ennek a hatásnak a mértéke. Míg az EU-csatlakozásnak az új tagországok mezőgazdaságára gyakorolt hatását jelentős mennyiségű irodalom próbálta fölmérni, viszonylag kevesebb azon művek száma, amelyek konkrét rangsorokat próbálnak meg felállítani ezen országok között az alkalmazkodásuk sikerességét illetően.

LVII.

GEORGIKON NAPOK

57th Georgikon Scientific Conference

Módszertan

Az egyes új tagországok agrárteljesítményének méréséhez különböző adatbázisokból (Eurostat, FAO, OECD, Világbank-WITS)^{vii} 22 (a termeléssel, a hatékonysággal és a kereskedelemmel kapcsolatos) indikátor^{viii} került gyűjtésre, jellemzően az 1999-től 2012/13/14-ig tartó időszakra nézve.^{ix} Ezután az adatsorokból különböző módszerekkel – az időszak végét az elejéhez hasonlítva, az egybefüggő adatsorokra trendet állítva, a trendtől való átlagos eltérést mérve, valamint a kiindulási (1999-es) évhez képesti Béta-konvergenciát vizsgálva – juthatunk az abszolút és a relatív fejlődés terén mutatkozó sebességkülönbségekhez. Az értékelésnél a Jámor Attila (2014)^x által kidolgozott ún. *agrárteljesítmény-index* felhasználása is segített az országok közötti rangsorok felállításában. A módszer lényege, hogy az egyes országokra kapott eredményeket – a negatív értékek eltüntetését követően – egy 0-tól 100-ig tartó skálán húzzuk szét, majd az így kapott pontszámokat összegezzük. Minél magasabb az összpontszám, annál jobb az adott ország teljesítménye.

A fejlődés abszolút nagyságának mérése

Tíz termelési, tíz hatékonysági és két kereskedelmi indikátor (lásd *Jegyzetek* 8. pont) esetében az 1999-2021/13/14-es időszakra vonatkozó adatsorok vizsgálatára került sor három különböző módszer alkalmazásával: a.) az első és az utolsó három év adatai számtani átlagának egybevetésével; b.) az első és az utolsó öt év adatai számtani átlagának egybevetésével; c.) az adatsorok lineáris trendje meredekségének az egybevetésével. A 22 mutató és 3 módszer – a már említett agrárteljesítmény-index felhasználásával – 66 különböző országsorrendet eredményezett, mely táblázatokban a legjobban teljesítő első helyezett 100, a leggyengébben teljesítő utolsó helyezett pedig 0 pontszámmal áll. Ekkora mennyiségű táblázat elhelyezésére itt nincsen mód, de sajnos tény, hogy a 66 tabella közül egy sincs, amelyben Magyarország került volna az első helyre.^{xi} A három módszer összesített eredményét mutatja az 1. Tábla.

1.Tábla

Az agrárteljesítmény-indexek összesített eredménye a három módszer alapján (1999-2013)

„A”-MÓDSZER			„B”-MÓDSZER			„C”-MÓDSZER		
SORREND		PONTSZÁ M	SORREND		PONTSZÁ M	SORREND		PONTSZÁ M
1.	LITVÁNIA	1467	1.	ÉSZTORSZÁG	1484	1.	LENGYELORSZ ÁG	1660
2.	LENGYELORS ZÁG	1431	2.	LITVÁNIA	1312	2.	ÉSZTORSZÁG	1310
3.	ÉSZTORSZÁG	1347	3.	LENGYELORS ZÁG	1285	3.	LITVÁNIA	1082
4.	LETTORSZÁG	1027	4.	LETTORSZÁG	1101	4.	LETTORSZÁG	1044
5.	CSEHORSZÁG	925	5.	BULGÁRIA	875	5.	CSEHORSZÁG	977
6.	MAGYARORSZ ÁG	919	6.	CSEHORSZÁG	874	6.	MAGYARORSZÁ G	875
7.	BULGÁRIA	889	7.	MAGYARORSZ ÁG	783	7.	BULGÁRIA	750
8.	SZLOVÁKIA	651	8.	ROMÁNIA	777	8.	SZLOVÁKIA	702
9.	ROMÁNIA	598	9.	SZLOVÁKIA	651	9.	ROMÁNIA	672
10.	SZLOVÉNIA	551	10.	SZLOVÉNIA	632	10.	SZLOVÉNIA	606
ELSŐ ÉS UTOLSÓ 3 ÉV ÖSSZELETÉSE			ELSŐ ÉS UTOLSÓ 5 ÉV ÖSSZELETÉSE			LINEÁRIS TRENDMEREDÉKSÉG ALAPJÁN		

Az 1. Tábla alapján elmondható, hogy a három módszer közül bármelyikkel vizsgáljuk is a fejlődés abszolút sebességét, az új tagországok a sorrend tekintetében tisztán három csoportra oszlanak: az első négy helyen Lengyelország és a három balti köztársaság osztozik, a középmezőnyben Csehországot, Magyarországot és Bulgáriát találjuk, míg a leglassabban fejlődő hármast Szlovákia, Románia és Szlovénia alkotja. Minthogy az adatsorok lineáris trendje meredekségének a vizsgálata („C”-módszer) a teljes (az adatsorok zömében minimum 14-15-éves) időszakra vonatkozóan mond valamit a fejlődés dinamikájáról – minek alapján tehát a három módszer közül a legpontosabbnak tekinthető –, e vizsgálat eredményét érdemes részleteiben is bemutatni (lásd 2. Tábla).

LVII. GEORGIKON NAPOK

57th Georgikon Scientific Conference

2.Tábla

Az indikátorok 1999-2013-as adatsoraira illesztett lineáris trend meredekségéből képzett agrárteljesítmény-indexek mutatótípusonkénti összesített eredménye

	BG	CZ	EE	HU	LV	LT	PL	RO	SK	SI
TERMELÉSI MUTATÓK ÖSSZESEN:	274	383	500	358	357	381	871	144	330	303
- EBBŐL: TERMÉKKIBOCSÁTÁS ÖSSZESEN:	195	253	243	248	245	271	600	75	220	229
HATÉKONYSÁGI MUTATÓK ÖSSZESEN:	442	496	695	417	585	604	596	418	326	280
- EBBŐL: TERMÉKHOZAMOK ÖSSZESEN:	191	170	337	122	331	300	229	160	156	127
KERESKEDELMI MUTATÓK ÖSSZESEN:	34	99	115	100	102	96	192	109	46	22

BG = Bulgária, CZ = Csehország, EE = Észtország, HU = Magyarország, LV = Lettország, LT = Litvánia, PL = Lengyelország, RO = Románia, SK = Szlovákia, SI = Szlovénia.

Az 2. Táblából látható, hogy a termelési mutatók tekintetében Lengyelország messze kiemelkedik a mezőnyből, és valamivel Észtország is a többiek előtt van; őket követi egy erős középmezőny (benne Magyarországgal); a leggyengébben Románia teljesít, jóval lemaradva a többi országtól. Amennyiben a termelési mutatókon belül a konkrét termékkibocsátáshoz kötődőkre szűkül a vizsgálat, úgy az imént tett megállapítások igazak maradnak, kivéve, hogy Észtország teljesítménye már csak átlagos. A hatékonysági mutatók tekintetében ismét a lengyel-baltikumi négyes szerepel a legjobban, de ezúttal Észtország az, aki tisztán a másik három ország előtt van; Magyarországot újból a közepesen teljesítők között találjuk, a sort pedig Szlovákia és Szlovénia zárja. Ha most a hatékonyság szűkebb értelmezéseként külön vizsgáljuk a termékhozamokra vonatkozó indikátorokat, akkor Magyarország és Szlovákia helyet cserél egymással: az utóbbi ország feljön a középmezőnybe, hazánk pedig lecsúszik Szlovénia mellé sereghajtónak. Végül, a kereskedelmi mutatók tekintetében három részre szakad a mezőny: Lengyelország áll az élen, jócskán megelőzve az erős középmezőnyt, majd kissé leszakadva a többiektől Bulgária, Szlovákia és Szlovénia következik.

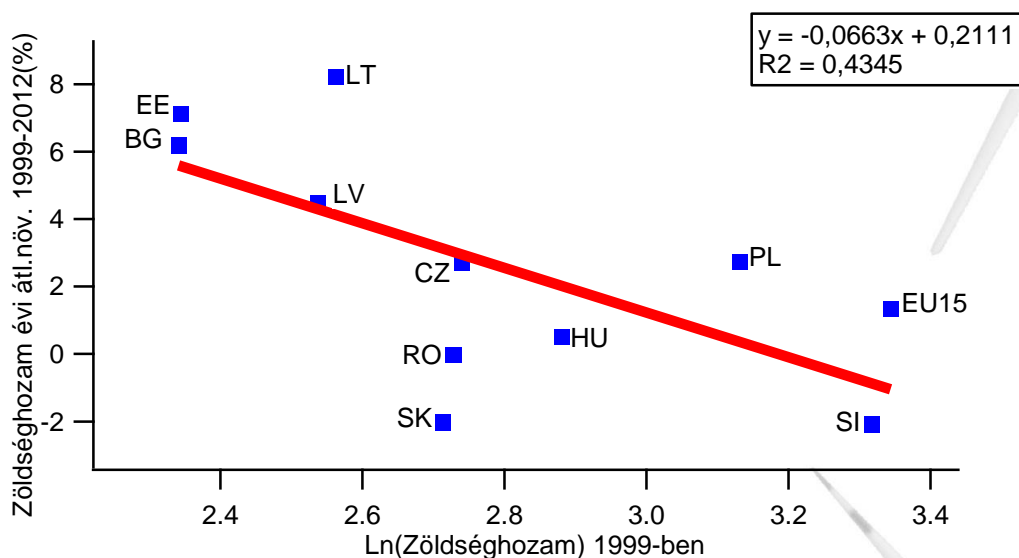
A fejlődés relatív nagyságának mérése

Az elemzés tovább fejleszthető, az eredmények tovább árnyalhatók, ha a fejlődésnek nem csupán az abszolút, de a relatív mértékét is számba vesszük. Az előző fejezet megmutatta, hogy a fejlődés dinamikájának abszolút értékeit tekintve Lengyelország és a balti agrárteljesítménye nőtt a leggyorsabban. Ugyanakkor tény, hogy alacsonyabb szintről mindig gyorsabban lehet fejlődni. Márpedig az új tagországok agrárintegrációjának hajnalán, a kettős-nulla megállapodások érvényre jutása előtti évben, 1999-ben, az említett országok élelmiszergazdasága, színvonalát tekintve még jellemzően vagy a középmezőny alján (lengyelek), vagy a mezőny legvégén (balti) foglalt helyet.^{xii}

Amikor a szegény és fejletlen országok gyorsabban fejlődnek, mint a gazdag fejlettek, Béta-konvergenciának nevezzük. Ezen elv alapján létrehozhatók olyan ábrák, ahol az egyes indikátorok tekintetében a vízszintes tengelyen az egyes országok 1999. évi szintje – pontosabban, az átláthatóság kedvéért (az adatoknak rövidebb szakaszon történő ábrázolását lehetővé téve) annak természetes alapú logaritmususa – a függőleges tengelyen pedig az 1999-2012/13/14-es időszakban elért átlagos növekedési üteme szerepel. Az ábrákon érdemes szerepeltetni az új tagországok számára a fejlődésben célként megjelölt, s ezért utolérendő régi tagországok (EU15) értékeit is. A kapott eredménypontokra lineáris trendet húzva láthatóvá válik, hogy adott ország a saját kezdeti fejlettségi szintjéhez mérten képes volt-e az átlagosnál gyorsabb fejlődésre (ekkor a hozzátartozó érték a trendvonal fölött helyezkedik el) vagy sem (ez esetben a hozzátartozó érték a trendvonal alatt lesz).

A kutatás során a korábban említett 22 mutató közül 15 adatsora volt alkalmas a Béta-konvergencia ábrázolására. Ennyi ábra egy ilyen rövid dolgozatba nem fér bele, de a zöldség hozamra vonatkozót mégis érdemes megnézni, mert igen jellemző eredményt mutat (lásd 1. Ábra). Látható, hogy az alacsony kezdeti értékkel rendelkező országok (pl. baltiak, Bulgária) a magasabb szintről indulóknál (pl. Magyarország, Szlovénia) jóval gyorsabb növekedésre voltak képesek. Ugyanakkor, ha a trendvonalat is számításba vesszük, akkor az önmaga saját korábbi szintjéhez képesti növekedésben a viszonylag jó szintről induló Csehország kb. hasonló eredményt ért el, mint Lettország, Lengyelország pedig Litvánián kívül minden más országot megelőzött.

1. ÁBRA: A ZÖLDSÉGHOZAM ÉVI ÁTLAGOS NÖVEKEDÉSE A VIZSGÁLT ÚJ EU-TAGORSZÁGOKBAN ÉS A RÉGIEK ÁTLAGÁBAN (EU15) 1999 ÉS 2012 KÖZÖTT AZ 1999. ÉVI FEJLETTSÉG FÜGGVÉNYÉBEN (%)

A fenti séma alapján kidolgozott 15 ábrán hazánk szempontjából a következő eredmény látható: a magyar eredménypont 7 indikátor (BHÉ, BHÉ/ha, ipari növények és húskibocsátás, baromfi-, gabona-, gyümölcs hozam) esetében a trendvonal fölött, 6 indikátor (tej- és zöldség-output, illetve –hozam, BHÉ/ÉME és végtermékek aránya az EU27-be menő exportban) esetében a trendvonal alatt, 2 indikátor (gabona- és gyümölcs-output) esetében pedig a trendvonalon helyezkedik el. A magyar élelmiszergazdaság a legjobb eredményt a baromfi, a gabona- és a gyümölcs hozamok növelése terén, a leggyengébbet pedig a tej- és zöldség szektorban érte el.

LVII. GEORGIKON NAPOK

57th Georgikon Scientific Conference

Természetesen, az egyes országok sorrendjét a 15 Béta-konvergenciás ábrára is érdemes megállapítani. Az értékeléskor abból kell kiindulni, hogy a vizsgált országok eredménypontja milyen irányban és mekkora távolságra helyezkedik el a trendvonalától, vagyis (az országok saját kiinduló helyzetéhez képest megállapított) átlagos teljesítménytől. Az eme módszer alkalmazásával kapott országsorrendet mutatja a 3. Tábla.

3. Tábla

A trendvonalától mért átlagos távolság 15 indikátorra alkalmazott összesítő táblája (%-pont)

sorrend	ország	százalékpont
1.	Észtország	2,39
2.	Lengyelország	2,07
3.	Litvánia	1,49
4.	Románia	0,31
5.	Csehország	0,19
6.	Magyarország	-0,03
7.	Lettország	-0,84
8.	Szlovákia	-1,35
9.	Szlovénia	-1,92
10.	Bulgária	-2,41

A 15 indikátor: bruttó hozzáadott-érték (BHÉ), gabona-, ipari növény-, gyümölcs-, zöldség-, hús- és tej-kibocsátás, BHÉ/hektár (ha), BHÉ/ÉME (éves munkaerő egység), gabona-, gyümölcs-, zöldség hozam/ha, tej- és baromfihús-hozam/egyed, végtermékek aránya az EU27-be menő exportban (%).

Ezek után érdemes megnézni, milyen különbségek adódnak aszerint, hogy a fejlődés abszolút vagy relatív mérőszámaival dolgozunk. Az 1. és a 3. Táblában szereplő rangsorok összevetésekor a következő megállapítások tehetők. Az első három helyen mindkét megközelítésben az észt-lengyel-litván hármas osztozik. További hasonlóság, hogy Magyarország és Csehország mindig a középmezőnyben, Szlovákia és Szlovénia pedig a rangsor végén tanyázik. Három országnál azonban jelentős eltéréseket találunk: a relatív fejlődés mérésekor Lettország és Bulgária egyaránt kb. három helyett esett, míg Románia 4-5 hellyel feljebb kapaszkodott ahhoz képest, hogy miként végzett a fejlődés abszolút sebességét mérő rangsorban. Ez azt jelenti, hogy Bulgária és Lettország hiába fejlődött az átlagosnál gyorsabban, a saját kezdeti pozíciójukhoz képest ez mégsem volt elegendő. Románia esetében pedig éppen fordított a helyzet: az ország a saját kezdeti pozíciójához képest jelentős javulást tudott felmutatni.

A magyar mérleg

Végül álljon itt néhány megjegyzés a magyar élelmiszergazdaság teljesítményéről. A tanulmányban 15-22 indikátor vizsgálatára került sor az 1999-2012/13/14-es időszakra vonatkozóan. A mutatókkal az agrárfejlődés abszolút és relatív sebességének mérésére történt kísérlet. Egyértelmű, hogy az alkalmazott módszerek korántsem képviselnek teljes körű, átfogó vizsgálatot, csupán a rendelkezésre álló statisztikai adatsorok alapján próbáltak képet alkotni a valóságról. Mindezen korlátok figyelembe vételével állítható, hogy ezen megközelítések mindegyike eléggé egyértelműen abba az irányba mutat, miszerint hazánk a 2004/07-ben az EU-hoz csatlakozott, hozzánk hasonló politikai múlttal rendelkező országokkal való összevetésben átlagos, vagy inkább az átlagosnál egy kicsit gyengébb teljesítményt mutat. A bemutatott négyféle országgrangorban rendre a mezőny második felében végzett, háromszor a hatodik, egyszer a hetedik helyen. A három egyértelműen sikeres országon (Lengyelországon, Észtországon és Litvánián) kívül Csehország mindig, alkalmanként pedig Lettország, Bulgária és/vagy Románia is megelőzött bennünket. A relatív fejlődés összegző táblája alapján elképzelhető, valamiképp a képzeletbeli átlagos trendvonal alatti teljesítmény azt jelzi, hogy a magyar élelmiszergazdaság az integrációs folyamat elmúlt közel másfél évtizedében nem igazán tudott élni a viszonylag gyors fejlődésre kínálkozó lehetőségekkel.

Jegyzetek

ⁱ Nallet, Henri – Van Stolk, Adrian (1994): *Report on relations between the European Union and the Central and Eastern European countries in matters concerning agriculture and food-production*, IP/94/535, 15/06/1994, Report commissioned by René Steichen the then commissioner responsible for agricultural and rural development (DG-VI)

ⁱⁱ Tangermann, Stefan – Josling, T. E. (1994): *Pre-accession agricultural policies for Central Europe and the EU* – 12 December 1994, study commissioned by Directorate-General I. of the Commission; Tarditi, Secondo (1994): *Agricultural strategies for the enlargement of the European Union to Central and Eastern European countries* – 19 December 1994, study commissioned by Directorate-General I. of the Commission; Buckwell, Allan – Haynes, S. – Davidova, S. – Kwiecynski, A. (1994): *Feasibility of an agricultural strategy to prepare the countries of Central and Eastern Europe for EU accession* – study commissioned by Directorate-General I. of the Commission; Mahé, Louis (1995): *L'agriculture et l'élargissement de l'Union Européenne aux pays d'Europe Centrale et Orientale: transition en vue de l'intégration ou l'intégration pour la transition?* – 5 January 1995, study commissioned by DG-I. of the Commission

ⁱⁱⁱ Pouliquen, Alain (2001): *Competitiveness and Farm Incomes in the CEEC Agri-food Sectors* – http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ceeccomp/index_en.html

^{iv} Bojnec, S. – Fertő, I. (2008): *European enlargement and agri-food trade* – Canadian Journal of Agricultural Economics 56(4): 563-579.

^v Möllers, J. – Buchenrieder, G. – Csáki, Cs., eds. (2011): *Structural change in agriculture and rural livelihoods: policy implications for the new member states of the European Union*, IAMO Studies on the Agricultural and Food Sector in Central and Eastern Europe. Vol. 61., Halle (Saale), Germany <http://econstor.eu/bitstream/10419/50007/1/667023224.pdf>

^{vi} Csáki, Cs. – Jámor, A. (2013) *The impact of EU accession: lessons from the agriculture of the new member states*. Post-Communist Economies, 25(3): 325-342.

^{vii} Eurostat (2015): <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>;

FAO (2015): <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx>;

OECD (2015): http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=FDI_FLOW_INDUSTRY#;

WITS (2015): <http://wits.worldbank.org/>

^{viii} *Termelési mutatók*: Bruttó hozzáadott érték (M €), gabona-, ipari növény, zöldség-, gyümölcs-, hús- és tejkielcsátás (M €), inward FDI (M \$), CAP I-pilléres támogatás (M €), „A”-mutató (€). *Hatékonysági mutatók*: átlagos eszközellátottság (€), mérlegfőösszegű eredmény (€), BHÉ/ha, BHÉ/ÉME, gabona-, olajosmag-, zöldség-, gyümölcschozam (t/ha), tejhozam

LVII. GEORGIKON NAPOK

57th Georgikon Scientific Conference

(t/egyed), baromfi húshozam (kg/egyed). *Kereskedelmi mutatók*: élelmiszer gazdasági kereskedelmi mérleg ('000 \$) és a végtermékek aránya az EU27-be irányuló élelmiszer gazdasági exportban (%).

ix Az adatgyűjtést Jámbor Attila (Corvinus Egyetem), az adatok ellenőrzését Hegedűs Zsuzsanna (MTA KRITK VGI) végezte.

^x JÁMBOR, ATTILA (2014): *10 YEARS OF EU ACCESSION: WINNERS IN THE AGRICULTURE OF THE NEW MEMBER STATES* –

[HTTP://NAPOK.GEORGIKON.HU/CIKKADATBAZIS/CIKKEK-2012/CAT_VIEW/3-CIKKADATBAZIS/24-2014/34-II-SZEKCIO-](http://napok.georgikon.hu/cikkadatbazis/cikkek-2012/cat_view/3-cikkadatbazis/24-2014/34-II-SZEKCIO-AZ-AGRARGAZDASAG-10-EVE-AZ-EUROPAI-UNIOBAN)

[AZ-AGRARGAZDASAG-10-EVE-AZ-EUROPAI-UNIOBAN](http://napok.georgikon.hu/cikkadatbazis/cikkek-2012/cat_view/3-cikkadatbazis/24-2014/34-II-SZEKCIO-AZ-AGRARGAZDASAG-10-EVE-AZ-EUROPAI-UNIOBAN)

^{xi} Ugyanez érvényes Szlovéniára is, bár egy magasabb fejlettségi szinten álló ország esetében ez – vagyis hogy a fejlődés ütemét tekintve elmaradt a többi új tagország mögött – kevésbé meglepő, mint hazánk esetében.

^{xii} Az, hogy az egyes kelet-közép-európai országok igen különböző színvonalú agrárgazdasággal rendelkeztek, az EU-csatlakozáskor részükre megállapított igen eltérő hektáronkénti támogatási szintek is tükrözték. Szlovénia támogatottsága (325€/ha) volt a legmagasabb, őt követte Magyarország (260), Csehország (257) és Bulgária (233). A lengyel adat (215) a szlovákkal (206) és a románokkal (183) együtt már az alsó-közép kategóriát képviseli. A mezőny végén a baltiakat találjuk: Litvánia (144), Észtország (117) és Lettország (95). Forrás: Európai Tanács (2011):

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2012734%202011%20INIT>